

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *OKNYTT. Tidskrift för Johan Nordlander-sällskapet*.

Citation for the original published paper (version of record):

Sundvall, S. (2026)

Kvinnors flyttrender på norrländsk landsbygd från 1800-talet till i dag
OKNYTT. Tidskrift för Johan Nordlander-sällskapet, 47: 81-95

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Återpublicerad i DiVA med medgivande från författare och tidskriftens redaktion.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-251467>

SAMUEL SUNDVALL

Kvinnors flyttrender på norrländsk landsbygd från 1800-talet till i dag

Norrländsk landsbygd står inför många utmaningar på grund av minskande befolkning som följd av ihållande utflyttning. Fenomenet är inte nytt utan har diskuterats av såväl forskare som allmänhet sedan mitten av 1900-talet.¹ Ett negativt flyttnetto, det vill säga att fler människor flyttar *från* snarare än *till* ett område, påverkar naturligtvis befolkningsutvecklingen negativt, men de negativa effekterna kan förvärras av selektiv utflyttning. De som väljer att flytta är sällan ett representativt tvärsnitt av befolkningen då vissa grupper är överrepresenterade medan andra är underrepresenterade i flyttstatistiken. Unga vuxna är exempelvis den åldersgrupp som oftast lämnar landsbygden. Detta leder i förlängningen till ökad medelålder bland den kvarvarande befolkningen samt till att födelsetalen minskar.² Utflyttarna

---

¹ Se exempelvis Erik Bylund, *Glesbygdspöblem* – *Norrlandsproblemet*, Umeå 1966.

² Bo Gustavsson, *Generationsväxlingen på arbetsmarknaden. I riket och i ett regionalt perspektiv*, Stockholm 2010; Annalena Löfgren & Peter Thure-

selekteras däremot inte endast efter ålder utan även efter andra faktorer. Kön har visat sig vara väldigt betydelsefullt och fler kvinnor än män lämnar den norrländska landsbygden varje år.³

I denna text skildras kvinnors flyttrender på den norrländska landsbygden från 1800-talet fram till 2020-talet. Befolkningsutvecklingen, och därmed migrationsmönstren, har formats av de samhällsförändringar som präglat de senaste 200 åren, inte minst industrialiseringen under det sena 1800- och tidiga 1900-talet samt de omfattande struktur- och omvandlingarna sedan mitten av 1900-talet. Genom ett longitudinellt perspektiv på kvinnors flyttrender kartläggs därmed hur dagens trender uppkommit; om de gradvis vuxit fram över tid eller om de är helt nya fenomen.

Data och avgränsningar

Denna text är ett sammandrag av tidigare forskning om kvinnlig migration på norrländsk landsbygd, främst centrerat på den västerbottniska landsbygden.⁴ Uppgifter för tiden före 1950-talet bygger på digitaliserat kyrkoboks-material från databasen POPLINK som byggts upp och

---

sson, *Så flyttar norrlänningarna. Del 2: Tillväxt- och förlustkommuner i Norrland*, Umeå 2015.

³ Peter Karpestam & Peter Gladoic Håkansson, "Rural Boys, Urban Girls? – The Mystery of the Diminishing Urban-Rural Gender Gap in Sweden" i *Journal of Rural Studies* 2021, s. 282–97.

⁴ För en mer utförlig undersökning på temat, se Samuel Sundvall, *Rural Migration Regimes – Long-Term Trends in Northern Sweden 1850–2019*, Umeå 2024.

förvaltas av Demografiska Databasen (DDB, Umeå universitet).⁵ Perioden efter 1950-talet bygger i huvudsak på uppgifter från administrativa register som förvaltas av SCB. I denna text åsyftar *landsbygd* ett avgränsat geografiskt administrativt område, en församling eller en kommun, som klassificerats som landsbygd av en utomstående myndighet eller organisation, exempelvis Statistiska Centralbyrån (SCB) eller Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Kvinnlig migration under förindustriell tid fram till ca 1880-talet

Även före det stora industriella genombrottet i norra Sverige under 1800-talets sista årtionden var det inte ovanligt att människor flyttade flera gånger under sitt liv. De flesta människor spenderade åtminstone en period av sitt liv som legofolk, dvs. som dräng eller pigga. Vanligtvis lämnade man föräldrahemmet i 20-årsåldern varefter man tog anställning som tjänstefolk i ett annat hushåll. Det här systemet var vida spritt i hela Sverige och runt 10 % av alla boende på landsbygden under 1800-talets början var legofolk.⁶ Siffran ökade under seklet och i Västerbotten utgjorde legofolk ofta långt över hälften av arbetskraften i jordbruket under andra

---

⁵ Annika Westberg, Elisabeth Engberg & Sören Edvinsson, "A Unique Source for Innovative Longitudinal Research. The POPLINK Database" i *Historical Life Course Studies*, nr. 3, 2016, s. 20–31.

⁶ Börje Harnesk, *Legofolk – drängar, pigor och bönder i 1700- och 1800-talens Sverige*, Umeå 1990, s. 9–10, 181–85.

halvan av 1800-talet.⁷ För individen syftade tiden som legofolk till att ansamla kapital för att kunna starta ett eget hushåll; därtill fick man en typ av arbetsträning samt introducerade sig på partnermarknaden. Oftast räckte anställningarna ett år och runt mickelsmässan kunde legofolket ta ny anställning, varför de flesta flyttar företogs i denna tid. Tiden som spenderades som legofolk varierade men varade vanligtvis omkring fem till tio år och avslutades i regel med giftermål och upprättandet av ett eget hushåll, varmed den mobila perioden i livet oftast var över.⁸

Kvinnor lämnade föräldrahemmet något år tidigare än män och spenderade därför oftare en större del av sitt liv som legofolk. De flyttade därmed också oftare. Ca 53–56 % av alla flyttar företogs av kvinnor under denna tid i Västerbotten.⁹ Den överväldigande majoriteten av alla flyttar på landsbygden gick till andra landsbygdsområden då städerna ännu inte utvecklat den starka dragningskraft de skulle få i och med industrialiseringen. Bland dem som ändå flyttade till städer utgjorde kvinnor majoriteten. Fenomenet är inte typiskt för norra Sverige då det nationellt utvecklats ett litet

---

⁷ Samuel Sundvall, Christer Lundh, Martin Dribe & Glenn Sandström, "Models of Leaving Home: Patterns and Trends in Sweden, 1830–1959" i *The History of the Family*, 28.3, 2023, s. 601–29.

⁸ Martin Dribe & Christer Lundh, "People on the Move: Determinants of Servant Migration in Nineteenth-Century Sweden" i *Continuity and Change*, 20.1, 2005, s. 53–91.

⁹ Samuel Sundvall, "Migration and Decentralised Industrialisation – The Development of Rural Migration in Northern Sweden (1850–1950)" i *Rural History*, 35.1, 2024, s. 71–90.

överskott av kvinnor i städerna. Trenden skulle däremot bli än starkare under industrialiseringen.¹⁰

Kvinnlig migration under industrialiseringen: ca 1880 t.o.m. 1930-talet

Industrialiseringens genombrott i norra Sverige omkullkastade jordbrukets dominerande ställning i samhälls-ekonomi. De gamla agrara flyttmönstren, styrda av legofolkssystemet, bröts succesivt upp även om de fortfarande existerade på landsbygden under hela denna period.¹¹ Utvecklingen inom teknik och infrastruktur betydde också att människor enklare kunde flytta över större avstånd än tidigare.¹² Lönearbete i städernas växande industrier blev allt vanligare vilket också medförde stora förändringar i hur människor flyttade. Det är nu Norrland på allvar börjar att urbaniseras, dvs. att andelen av befolkningen som bor i städer ökar. Urbaniseringen gick däremot långsammare i norra än i södra Sverige. Inte på grund av långsam stadstillväxt utan för att fler boende på den norrländska landsbygden valde att stanna där.¹³

---

¹⁰ Dorothy Swaine Thomas, *Social and Economic Aspects of Swedish Population Movements 1750–1933*, Stockholm 1941, s. 16, 22–28.

¹¹ Sundvall et al. 2023.

¹² Leslie Page Moch, *Moving Europeans. Migration in Western Europe since 1650*, Bloomington 1992, s. 127–31; Sune Åkerman, "Intern befolkningsomflyttning och emigration" i *Emigrationen fra Norden indtil I. verdenskrig. Rapporter til det nordiske historikermøde i København 1971*, 9.–12. august, Köpenhamn 1971, s. 77.

¹³ Sundvall 2023.

Förklaringen kan ligga i den typ av industri som kom att dominera den norrländska stadstillväxten. Råvaruproduktionen, främst timmer och timmerprodukter, ledde förvisso till att industrier såsom sågverk, sliperier och massfabriker växte fram längs kusten och bidrog till urbaniseringen. Däremot krävde dessa industrier även en stor och geografisk spridd arbetskraft på landsbygden för sin produktion. Timret måste huggas och flottas och hade således passerat många händer innan det nådde industrierna vid kusten. Den norrländska industrialiseringen kan därmed karaktäriseras som decentraliserad. Den ledde till framväxten av ett stort antal lönearbeten såväl i städerna som på landsbygden (förvisso ofta säsongsbaserat). Utvecklingen kan förklara varför Norrland var mindre drabbat av den så kallade landsbygdsflykt som under denna tid upplevdes i resten av landet, samt varför kvinnor under denna tid var mer benägna att flytta till städer än män.¹⁴

Arbetsmarknaden i städerna hade redan innan industrialiseringen varit mer diversifierad för kvinnor än för män jämfört med arbetsmarknaden på landsbygden. Även om industrierna som drev stadstillväxten ofta var mansdominerade så ledde stadstillväxten till att de kvinnodominerade sektorerna också expanderade. Hushållsarbete, handel och undervisning är några exempel där kvinnor kunde söka anställning.¹⁵ Eftersom de lönearbeten som växte

---

¹⁴ Sundvall 2023; Samuel Sundvall, "Sex- & Age-Selectivity in Rural-Urban Migration in Northern Sweden 1900–2019" i *Journal of Rural Studies*, 119, 2025.

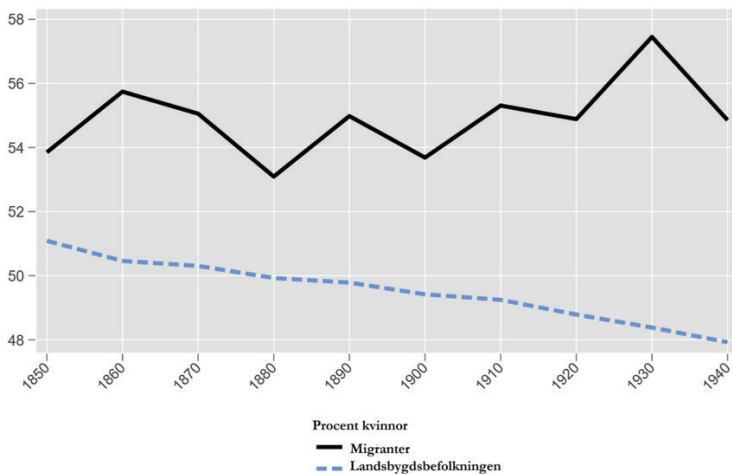
¹⁵ Gunhild Kyle, "Kvinnoliv i Staden II" i Gunhild Kyle (red.), *Handbok i svensk kvinnohistoria*, Stockholm 1987; Beata Losman, "Kvinnoliv På Landet" i Kyle (red.) 1987.

fram på landsbygden var tydligt mansdominerade och samtidigt inte ledde till någon expansion av de kvinnodominerade yrkena fick detta till följd att flyttströmmarna från landsbygd till stad blev än mer könssegregerade.¹⁶ Figur 1 på följande sida visar andelen kvinnor i procent av alla individer som flyttade ut ur en landsbygdsförsamling samt av den totala landsbygdsbefolkningen i Västerbotten mellan 1850 och 1949. Det framgår av figuren att industrialiseringen inte ledde till att kvinnor började flytta avsevärt mycket mer än tidigare, utan att en tilltagande andel började flytta till städerna. I början av 1900-talet var sannolikheten att en kvinna boende på Västerbottens landsbygd skulle flytta till en stad 70 % högre än för män.¹⁷ Över tid ledde dessa flyttrender till att ett mansöverskott bildades på landsbygden.

---

¹⁶ Sundvall 2023.

¹⁷ Sundvall 2025.

Figur 1. Procent kvinnor av alla flyttar över en församlingsgräns samt bland den totala landsbygdsbefolkningen i Västerbotten 1850–1949. Kommentar: Baserat på uppgifter för följande församlingar: Bureå, Byske, Jörn, Lövsånger, Malå, Norsjö, Sorsele, Stensele, Tärna samt Skellefteå landsförsamling och Umeå landsförsamling. Källa: Sundvall 2023.

Kvinnlig migration i det tidiga industrisamhället: 1940-talet t.o.m. 1960-talet

Befolkningen i det fortfarande, till stora delar, landsbygdsdominerande Norrland hade stadigt ökat sedan 1800-talets början, men denna trend bröts efter 1930-talet. Mot mitten av 1900-talet hade Sverige blivit ett urbaniserat industriland. Fler människor bodde i städerna än på landsbygden, som med tiden också blev alltmer perifer. Det är under denna tid som den ekonomiska strukturomvandlingen, som på-

börjades under industrialiseringen, realiserades. Det innebar att de flesta människor under denna period var lönearbetare och jordbruket var på stadig tillbakagång. Utöver den ekonomiska utvecklingen ledde också teknologiska genombrott till allt större rationaliseringar inom de areella näringarna. Motorsågar och traktorer gjorde att arbete i såväl skogen som i jordbruket krävde färre händer. Sammantaget resulterade utvecklingen i att arbetsmarknaden på landsbygden blev allt mindre konkurrenskraftig jämfört med den fortfarande växande arbetsmarknaden i städerna. Under perioden försvinner därför de sista kvarvarande resterna av de förindustriella flyttmönstren. Få gick längre som dräng eller piga och den långsammare urbaniseringstakten som den decentraliserade industrialiseringen medförde försvann.¹⁸

Frånsett de makroekonomiska och teknologiska utvecklingarna drevs de tilltagande flyttströmmarna från stad till land på av den förda politiken. En ny jordbrukspolitik infördes i slutet av 1940-talet som i all väsentlighet satte stopp för nyetablering av småbruk.¹⁹ Den absolut största landsbygdsflykten inträffade dock under 1960-talet. I enlighet med den så kallade Rehn-Meidner-modellen, vars syfte var att skapa ökad sysselsättning, högre tillväxt och en jämnare inkomstfördelning, skulle mobilitet på arbetsmarknaden stimuleras. Både från stagnerande ekonomiska sektorer till växande, och från områden med låg sysselsättning och tillväxt till områden med det omvända förhållandet. I praktiken innebar detta att människor behövde

---

¹⁸ Sundvall 2024, s. 62–63.

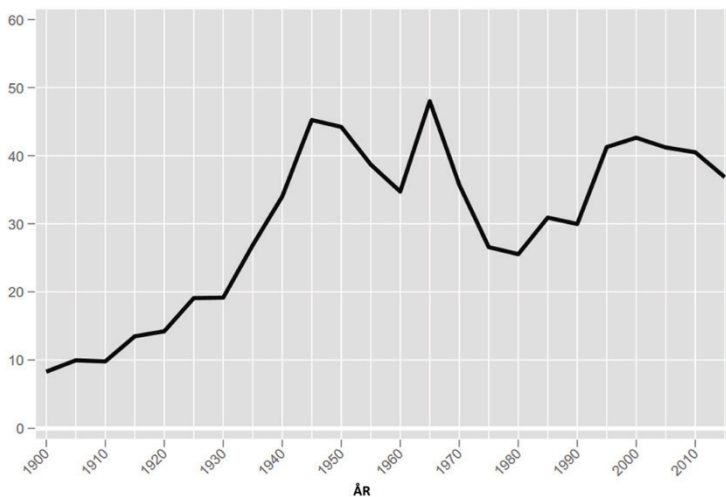
¹⁹ Jordbrukspolitiken stakas ut i SOU 1946:42, *Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken – betänkande D.1*, Stockholm 1946.

söka sig från landsbygd till städer och från norr till söder.²⁰ I folkmun kallades detta ofta för *flyttlasspolitiken* och intresseorganisationer såsom Norrlandsförbundet bildades för att vända de negativa flyttrenderna via kampanjer som "Vi flytt' int".

Figur 2 på följande sida visar utvecklingen av antalet individer per 1 000 invånare på Västerbottens landsbygd i åldrarna 15–40 år som varje år flyttade till städer från år 1900 till 2019. Den inledande gradvisa ökningen av antalet flyttar under industrialiseringen är tydlig fram till mitten av 1940-talet, varefter antalet planar ut och minskar en aning under 1950-talet. De absolut högsta nivåerna nås under slutet av 1960-talet när den ekonomiska och tekniska utvecklingen kulminerar med den förda politiken i den hitintills största utflyttningsvågen från landsbygd till städer.

---

²⁰ Sundvall 2024, s. 64.

Figur 2. Antal individer i åldern 15–40 år på Västerbottens landsbygd som flyttade till en stad per 1 000 invånare år 1900–2019. Kommentar: Baserat på uppgifter för följande församlingar: Bureå, Byske, Jörn, Lövånger, Malå, Norsjö, Sorsele, Stensele, Tärna samt Skellefteå landsförsamling och Umeå landsförsamling för tiden före 1950-talet, samt Dorotea, Lycksele, Norsjö, Malå, Sorsele, Storuman, Vilhelmina, och Åsele kommuner för tiden efter 1950-talet. *Stad* definieras som en stadsförsamling fram till 1950-talet och en större/medelstor stadskommun för tiden efter. Källa: Sundvall, 2025.

Under denna period försvann stora delar av skillnaderna i de könsspecifika migrationsmönstren. Det är under den absolut mest intensiva utflyttningsperioden under det sena 1960-talet som de absolut minsta skillnaderna uppmäts mellan könen. Kvinnor lämnade då fortfarande landsbygden i en något högre omfattning än män. Könsfördelningen har dock aldrig, varken förr eller senare, varit så jämn.²¹

---

²¹ Sundvall 2025.

Kvinnlig migration i det sena industrisamhället: 1970-talet till i dag

Under 1970- och 80-talen minskade inledningsvis utflyttningen från landsbygden från 1960-talets rekordnivåer. Samtidigt ökade skillnaderna i de könsspecifika flytt-trenderna igen. Under 1980- och 90-talen expanderade den högre utbildningen. De tunga industriernas tid var förbi och i stället växte sektorer som krävde mer specialisering och därmed mer utbildning. Bland dem som fyllde 30 år 1964 hade 17 % högre utbildning. År 1974 hade siffran nästan fördubblats till 30 %.²² Utbildningens roll för människors benägenhet att flytta har fortsatt öka därefter. I stället för att flytta direkt vid uppnådd arbetsför ålder väljer nu i stället det absoluta flertalet att vänta till efter avslutad gymnasial utbildning. Eftersom universitet och högskolor är stadscentrerade har det under denna period nästintill blivit regel att personer uppväxta på landsbygd spenderar en period av sitt liv i städer.²³

Kvinnor söker sig oftare till högre utbildning än män varmed den gamla trenden håller i sig även under denna period. Däremot, i takt med att högre utbildning expanderat, har även män börjat flytta från landsbygden mer. Det har resulterat i att könsskillnaderna minskat något sedan 1980-

---

²² Maria Stanfors, *Education, Labor Force Participation and Changing Fertility Patterns. A Study of Women and Socioeconomic Change in Twentieth Century Sweden*, Stockholm 2003, s. 228.

²³ Sundvall 2025.

talet, men könsskillnaderna har varit mer eller mindre oförändrade sedan slutet av 1990-talet.²⁴

Perioden från 1970 fram till i dag sammanfaller också med större ekonomiska klyftor mellan stad och land. Att lämna landsbygden har därför succesivt visat sig ge bättre ekonomiska utfall senare i livet i form av högre lön och större ekonomiska tillgångar. Under 1990-talet var skillnaden i ekonomiskt utfall bland dem som flyttat jämfört med dem som stannat kvar på landsbygden markant större bland män än kvinnor. Däremot har skillnaderna mellan kvarstannande och utflyttade kvinnor ökat stadigt under 2000-talet och skillnaden är i dag i paritet med skillnaden bland män.²⁵

Avslutande reflektioner

Kvinnor på den norrländska landsbygden har genom historien flyttat i större utsträckning än män, särskilt till städer. Samtidigt har skillnaderna mellan könen minskat markant över tid. I början av 1900-talet var sannolikheten för kvinnor att lämna landsbygden för staden omkring 70 procent högre än för män, medan motsvarande skillnad i slutet av 2010-talet hade minskat till cirka 16 procent. Detta innebär dock inte att flyttandet som sådant har minskat, tvärtom är det i dag betydligt fler människor som flyttar,

---

²⁴ Ibid.

²⁵ Samuel Sundvall & Johan Junkka, "Better off in the City? Economic Outcomes of Rural out-Migration in Sweden—Sibling Study of Cohorts 1960–1984" i *Population, Space and Place*, 2024. *Population, Space and Place*, 30, e2765.

både i absoluta och relativa tal. Den minskade könskillnaden beror dessutom främst på ökade flyttbenägenhet bland män snarare än på någon större förändring i kvinnors benägenhet att flytta.

Som så ofta när landsbygdens utveckling betraktas i ett längre historiskt perspektiv handlar denna berättelse ytterst om långsam nedgång och avfolkning. På den norrländska landsbygden har befolkningsutvecklingen tydligt påverkats negativt av stora strukturella förändringar, från ekonomisk och teknisk omvandling till politiska beslut, sedan mitten av 1900-talet. Hur framtiden kommer att se ut är ännu oklart. Men genom att förstå den väg som lett fram till dagens situation får vi också bättre verktyg att tolka, och kanske påverka, den utveckling som ligger framför oss.

Litteraturförteckning

- Bylund, Erik, *Glesbygdspörelmet – Norrlandsproblemet*, Umeå 1966.
- Dribe, Martin & Lundh, Christer, "People on the Move: Determinants of Servant Migration in Nineteenth-Century Sweden" i *Continuity and Change*, 20.1, 2005, s. 53–91.
- Gustavsson, Bo, *Generationsväxlingen på arbetsmarknaden. I riket och i ett regionalt perspektiv*, Stockholm 2010.
- Harnesk, Börje, *Legofolk – drängar, pigor och bönder i 1700- och 1800-talens Sverige*, Umeå 1990.
- Karpestam, Peter & Gladoic Håkansson, Peter, "Rural Boys, Urban Girls? – The Mystery of the Diminishing Urban-Rural Gender Gap in Sweden" i *Journal of Rural Studies*, 86, 2021, s. 282–297.
- Kyle, Gunhild, "Kvinnoliv i Staden II" i Gunhild Kyle (red.), *Handbok i svensk kvinnohistoria*, Stockholm 1987.
- Losman, Beata, "Kvinnoliv på landet" i Gunhild Kyle (ed.), *Handbok i svensk kvinnohistoria*, Stockholm 1987.

- Löfgren, Annalena & Thuresson, Peter, *Så flyttar norrlänningarna – Del 2: Tillväxt- och förlustkommuner i Norrland*, Umeå 2015.
- Moch, Leslie Page, *Moving Europeans. Migration in Western Europe since 1650*, Bloomington 1992.
- SOU 1946:42, *Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken – betänkande D. 1*, Statens Offentliga Utredningar, Stockholm, 1946.
- Stanfors, Maria, *Education, Labor Force Participation and Changing Fertility Patterns. A Study of Women and Socioeconomic Change in Twentieth Century Sweden*, Stockholm 2003.
- Sundvall, Samuel, "Migration and Decentralised Industrialisation – The Development of Rural Migration in Northern Sweden (1850–1950)" i *Rural History*, 35.1, 2024, s. 71-90
- Sundvall, Samuel, Lundh, Christer, Dribe, Martin & Sandström, Glenn, "Models of Leaving Home – Patterns and Trends in Sweden, 1830–1959" i *The History of the Family*, 28.3, 2023, s. 601–629.
- Sundvall, Samuel & Junkka, Johan, "Better off in the City? Economic Outcomes of Rural out-Migration in Sweden – Sibling Study of Cohorts 1960–1984" i *Population, Space and Place*, 30, e2765.
- Sundvall, Samuel, *Rural Migration Regimes – Long-Term Trends in Northern Sweden 1850–2019*, Umeå 2024.
- Sundvall, Samuel, "Sex- & Age-Selectivity in Rural-Urban Migration in Northern Sweden 1900–2019" i *Journal of Rural Studies*, 119, 2025.
- Thomas, Dorothy Swaine, *Social and Economic Aspects of Swedish Population Movements 1750–1933*, Stockholm 1941.
- Westberg, Annika, Engberg, Elisabeth & Edvinsson, Sören, "A Unique Source for Innovative Longitudinal Research: The POPLINK Database" i *Historical Life Course Studies*, 3, 2016, s. 20–31.
- Åkerman, Sune, "Intern befolkningsomflyttning och emigration" i *Emigrationen fra Norden indtil I. verdenskrig. Rapporter til det nordiske historikermøde i København 1971*, 9.–12. august, Köpenhamn 1971.